

Ad fontes Ioannis Neanderi artis et vitae: *The Estate of Jan Novák at the National Museum – Czech Museum of Music in Prague*

Pavel Žůrek – Martin Flašar

Last year saw the 100th anniversary of the birth of the important Czech composer and pianist Jan Novák (1921–1984), who was also an occasional author of poetry and prose and, above all, a passionate Latin scholar. Besides the recent bilingual (English-Czech) monograph published on the occasion of the aforementioned 100th anniversary dealing with Novák's relationship with Bohuslav Martinů against the background of preserved correspondence,¹ there is no larger monograph available in print systematically examining Novák's life and works, nor has a thematic catalogue of Novák's musical works been made.² Besides the monograph mentioned above, research on Novák has so far been limited to narrow studies dealing with selected aspects of his creative output.³

1) FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: *Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu. Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle korespondence (1947–1959) / An Artist Must Never Lose Courage. Jan Novák and Bohuslav Martinů in the Light of the Correspondence (1947–1959)*, MUNI Press, Brno 2021 (hereinafter FLAŠAR – ŽŮREK 2021).

2) So far, provisional catalogues of the composer's works are available, which do not claim to be complete and are also accessible online: see FLAŠAR, Martin: *Novák, Jan 2* [entry], in: *Český hudební slovník* [online]. Rev. 19 July 2016. Retrieved from: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6475>; Wilfried Stroh, *Jan Novak Verzeichnis*, <http://stroh.userweb.mwn.de/novak/jan.htm>; Clara Nováková, *Jan Novák*: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=catalogue&lang=ger>.

3) In recent years, Martin Flašar has been dealing with the works of Jan Novák in a number of studies; see e.g. FLAŠAR, Martin: *Smyčcové kvartety Jana Nováka* (The String Quartets of Jan Novák), *Musicologica Brunensia*, vol. 47, 2012, no. 2, pp. 17–22; FLAŠAR, Martin: *Jan Novák, Jiří Trnka a jejich Kybernetická babička* (Jan Novák, Jiří Trnka, and their *Cybernetic Grandmother*), *Musicologica Brunensia*, vol. 48, 2013, no. 1, pp. 57–61. Representing an attempt at a more comprehensive examination of Novák's life and of selected aspects of his creative work is Eva Nachmilnerová's unpublished dissertation *Jan Novák (1921–1984): Kapitoly z tvůrčí biografie* (Chapter from His Creative Years), dissertation, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Praha 2013. For a complete listing of literature concerning Jan Novák and an overview of the status of research on him, see FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: *“Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu,*

One of the reasons for this situation may be the fact that the scholarly community has not yet had at its disposal a sufficiently broad base of source material, ideally concentrated and available in a single public memory institution. Until recently, in fact, more comprehensive, publicly accessible sets of sources on Novák were found in just two places.

The first is the Bibliotheca Novaciana at the Latin Philology Institute of the Ludwig-Maximilians-Universität in Munich. There one mainly finds sources on Novák's works in Latin and his literary works, which were put in the care of Novák's friend Wilfried Stroh.

The second place is the Musicology Institute of the Masaryk University Faculty of Arts in Brno, where a heuristically important set of sources is kept. The core of the set consists of part of Jan Novák's estate turned over by Richard Novák to Martin Flašar, who is in charge of this set of sources. It contains 156 items, mostly scores in autograph, copies, or printed specimens, and 29 photographs acquired from the composer's daughter Clara Nováková. Also kept there are the plentiful notes of Novák's biographer and friend Zdeněk Cupák, who had borrowed some of the material turned over to the Musicology Institute. More important sources originally in private ownership were recently added there, such as a set of correspondence with the cellist František Kopečný (1915–1989), who was performing Novák's music during the period before the composer's emigration in 1968, and who thereafter arranged for the Novák family's accommodations in Aarhus, Denmark. The delivered correspondence, turned over to Martin Flašar by František Kopečný's daughter Margit Bohatová, consists of a set of 59 letters, postcards, and telegrams from the years 1968–1975 along with newspaper clippings on Novák's activities abroad and a translation of Wilfried Stroh's eulogy for Novák written after his death in November 1984. This is one of the most extensive collections of personal source material from the period of Novák's emigration apart from the composer's already known and partially published correspondence with Evžen Zámečník (1939–2018).⁴ The newest addition to this collection consists of copies of dozens of concert programmes and reviews documenting the activities of Novák and his wife abroad after their emigration, obtained from the composer's wife Eliška Nováková (1928–2019).⁵ These are in the possession of Jarmila Mráčková, secretary of the Society of Friends of Music (Spolek přátel hudby) in Brno.

There are also individual sources owned by certain institutions such as the archive of the Brno Conservatoire (which mostly contains sheet music), the archive of the Moravian

---

ať se děje, co se děje": Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle vzájemné korespondence (1947–1959) (An Artist Must Never Lose Courage, No Matter What Happens: Jan Novák and Bohuslav Martinů in the Light of their Mutual Correspondence, 1947–1959), *Musicologica Brunensia*, vol. 54, 2019, no. 1, pp. 79–86.

4) See HRABAL, František: *V kontextu tvorby* (In the Context of Creation), Arbor vitae, Praha 2006.

5) As far as sources in the form of memoirs are concerned, it should be noted that Eliška Nováková, with whom we were in contact, gave us a manuscript with 38 standard pages (ca. 11,500 words) of memoirs with the title *Můj život s Janem Novákem* (My Life with Jan Novák) just before her death in the summer of 2019. An annotated edition is forthcoming from the book publisher of the Janáček Academy of Performing Arts in Brno. Eliška Nováková prepared a short extract from that text as a chapter of memoirs for the aforementioned monograph *An Artist Must Never Lose Courage*, pp. 292–296. We have also asked Jan Novák's daughters Clara and Dora and his friend Wilfried Stroh, a university professor from Munich, to write their own memoirs for the purposes of both books.

Gallery in Brno (a very slim collection of correspondence with the painter Bohumil Matal, 1922–1988), the Music History Department of the Moravian Museum (some sheet music, images, and minutes from meetings of the Union of Czechoslovak Composers), and private individuals.

This situation with source materials concerning Novák persisted until 2016, when the private archive of Jan Novák, compiled and cared for over many years by Eliška Nováková, was turned over by the Novák family to the National Museum – Czech Museum of Music in Prague, where it is now kept in the music history department as the estate of Jan Novák under acquisition number 73/2021 and is accessible to the public. Thanks to the cooperation of the Czech Museum of Music and of the Novák family, we have been allowed to examine thoroughly the entire Novák estate that is kept there, and in the course of our research, we have also attempted a more detailed sorting of the part of the estate that had not already been processed.⁶ Here, we wish to introduce briefly the contents of the estate, thereby demonstrating that it represents a vital set of sources on the life and works of Jan Novák.⁷

Jan Novák's estate contains the following larger categories of sources: sources of musical notation for works by Novák and other composers, librettos, scripts, and texts set to music, notes, sketches, and drafts of Novák's musical, theoretical, and literary works, Novák's literary works in Latin and Czech, correspondence, photographs, personal documents, tangible artefacts, other materials concerning Novák's works (newspaper clippings, concert programmes, reviews), books, periodicals, other printed matter from Novák's library, and miscellanea.

The most important set of sources for Novák's musical works consists of sheet music. His estate contains the respectable total of 682 sources of musical notation for Novák's compositions. Depending on the method of preservation, this mainly involves Novák's autographs of compositions and their reproductions and photostatic copies with his inscriptions as well as printed scores and parts.

There is also a wide range of music spanning his entire career, from early attempts and works written during the composer's studies at the Brno Conservatoire and the Academy of Performing Arts (e.g. Novák's autograph of this *Piano Concerto in E flat*, 1947, a previously unknown early work by the composer that we discovered while going through his estate)⁸ until his death. Sources of musical notation include Novák's film music (e.g. for Karel Kachyňa's film *Závrať* – Vertigo, 1962) as well as music for stage plays (e.g. *Komedie o umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista* – The Martyrdom and Glorious Resurrection of our Lord and Saviour Jesus Christ, 1968). There are also autograph scores of compositions dedicated to Novák and autographs, reproductions, and copies in Novák's own hand of

---

6) We wish to thank Markéta Kabelková and Marie Šťastná from the Music History Department of the National Museum – Czech Museum of Music for giving us access to Novák's estate including materials that have not been processed, and for the friendly and cooperative research environment they offered us during our work.

7) A detailed description of the contents of the estate is available at the study room of the Czech Museum of Music.

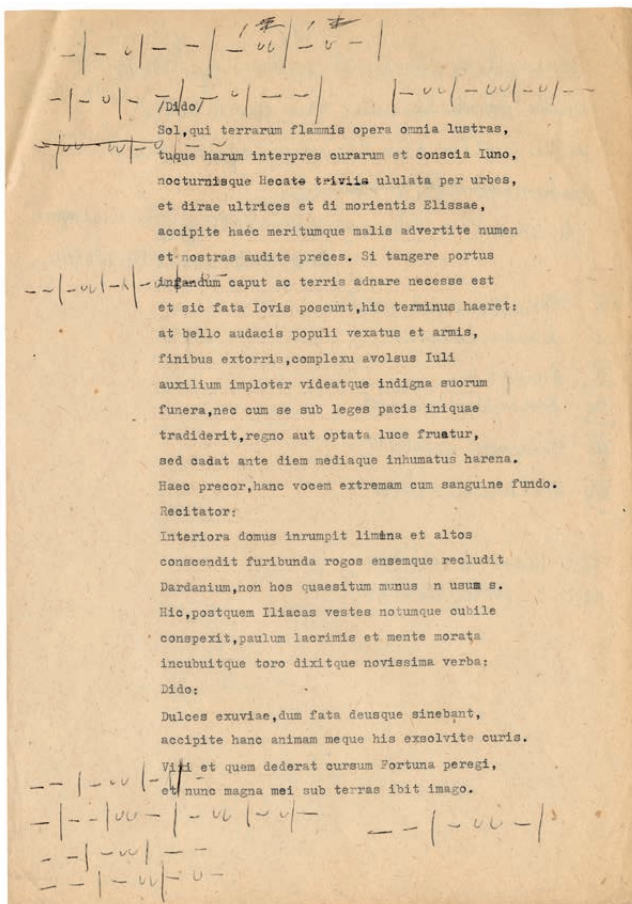
8) See FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: *Hledání mistra – dva rané klavírní koncerty Jana Nováka* (Seeking a Master – Two Early Piano Concertos by Jan Novák), *Musicologica Brunensia*, vol. 55, 2020, no. 2, pp. 99–115.

scores and parts of works by other composers that Novák arranged, studied, or performed (e.g. by his friends Bohuslav Martinů and Evžen Zámečník as well as by Johannes Brahms, François Couperin, Johann Sebastian Bach et al.).

The estate also preserves a large quantity of sources on his musical creations other than musical notation. These are mainly librettos (e.g. for the opera *Dulcitius* and the cantata *Dido*), scripts received for stage plays and films for which Novák composed music, and texts written by him and others (e.g. Ludvík Kundera) on musical settings.

Another group of sources contains notes, sketches, and drafts for Novák's musical and literary works. An important part of this group consists of notes and commentary on the musical modes, musical

settings of texts by Roman poets (e.g. Catullus, Martialis, Horatius), the rhythm of Latin, and Latin musical terminology. There are numerous excerpts of poems as well as texts and musical excerpts from early music theory treatises (e.g. Johannes Cochlaeus, Athanasius Kircher, Guido d'Arezzo) and printed music (e.g. Philippe de Monte). There are also notes with musical motifs involving hymnological literature (e.g. Guido Maria Dreves). Here, one also finds music theory reflections on modern and older musical systems (dodecaphony, the church modes, modal analysis etc.), and discussion of the use of 12-tone series *Potestas toniorum*, enclosed with correspondence with Eduard Herzog from 1961, as well as *Tractatus de seribus omnium tonarum et intervalorum* and *Somnium Scipionis*, which are texts on musical topics including dodecaphony. Important sources for understanding Novák's

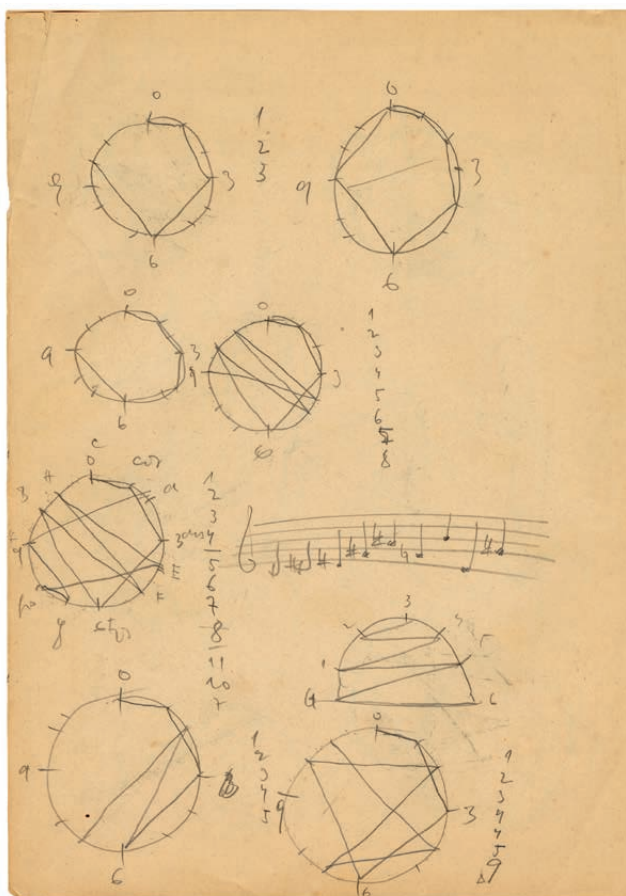
Excerpt from the text of the cantata *Dido*, into which Novák notated the metrical scheme of the verses, undated / **Ukázka z textu kantáty *Dido***, do něhož si Novák zaznamenal veršová metrická schémata, nedatováno
NM-ČMH 73/2021

original musical and literary works include his sketches and drafts for compositions and literary works in Czech and Latin.

Literary scholars and classical philologists will find an abundant harvest of sources here. Novák's literary output in Latin and Czech is represented by a large quantity of manuscripts and by Novák's typescripts of his individual poems (e.g. the satire *De populo Moscytharum et eorum mirabilis institutis*) and of entire cycles of poems (e.g. *Epigrammatica musica*, *Album compositorum*, *Disticha famosa*), shorter prose texts (e.g. the wonderful and hilarious satire *De muribus*), and essays (e.g. *Conversatione latina*, *Pugillaria Iani Novaculæ*). As a passionate Latin scholar, Novák also translated modern Czech

poems (e.g. by Vítězslav Nezval) and Moravian folk poetry into Latin. Performing musicians and musicologists will be interested in his singing translations of texts already set to music by other composers (e.g. *Songs on Two Pages* by Bohuslav Martinů⁹ and *Nursery Rhymes* by Leoš Janáček).

Representing non-musical sources is an extensive collection of his correspondence, which consists of ca. 450 items. There are more than 105 correspondents including composers (e.g. Bohuslav Martinů, Pavel Bořkovec, Jan Rychlík, Miloslav Kabeláč, Ilja Hurník, Klement Slavický, Evžen Zámečník), conductors (e.g. Rafael Kubelík, Karel Ančerl, Václav Smetáček), and other performing musicians (e.g. Rudolf Firkušný, Bedřich Janáček, Alena Veselá), as well as poets (e.g. Ladislav Novák, Miloslav Bureš, Josef Eberle, Harry C. Schnur), scholars

Novák's music-theoretical notes, undated / **Novákovy hudebně-teoretické poznámky**, nedatováno
NM-ČMH 73/2021

⁹) Facsimile; see FLAŠAR – ŽŮREK 2021, op. cit. in footnote no. 1, pp. 353–355.

(e.g. the musicologist Ivan Vojtěch and the classical philologists Jaroslav Ludvíkovský and Wilfried Stroh), and institutions with which Novák collaborated (publishers, orchestras, television stations, Latin societies).

One sizeable and important bundle of correspondence consists of letters sent by Bohuslav Martinů to Novák between 1948 and 1959. Novák's experiences from his stay in the USA are preserved in the form of Novák's autograph excerpts copied from letters addressed to his future wife Eliška.¹⁰ Besides correspondence, sources on Novák's life include personal documents: family photographs, portraits and photo albums, school reports, his own *curricula vitae*, contracts, and awards that he received (e.g. medals and diplomas).

The estate contains a very large quantity of concert programmes and newspaper clippings of reviews of performances of Novák's works, which offer a sturdy foundation for research on the period reception of his music. The estate also contains part of his library containing books, periodicals (e.g. scholarly journals in Latin), and other materials issued in print (music theory treatises, essays in Latin) that he owned. Also included are miscellanea compiled by Eliška Nováková: theses written about Jan Novák and transcripts of journalists' interviews with Eliška Nováková about her life with the composer.

To sum up our brief description of Jan Novák's estate kept at the National Museum – Czech Museum of Music, we must assert that this is undoubtedly the most important comprehensive, publicly accessible set of sources for research on the composer's musical and literary works, his biography, and the reception of his works. It also contains valuable sources for research on Czech composers of the 20th century (e.g. Bohuslav Martinů) and on Czech musical culture in general in the latter half of the 20th century. The sources contained in Jan Novák's estate reflect in sharp contours the composer's authentic humanity and his wide artistic scope as a performer, composer, and poet along with the complicated twists and turns of fate he endured in his life. The great breadth of sources gives us a comprehensive picture of the composer through his works, interests, and life.

Address: Pavel Žůrek, Institut Bohuslava Martinů, o.p.s., Bořanovická 14, 182 00 Praha 8, Czech Republic

E-mail: pavel@martinu.cz

Address: Martin Flašar, Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Janáčkovo nám. 2A, 602 00 Brno, Czech Republic

E-mail: flasar@phil.muni.cz

---

10) See *ibid.*

Jan Novák

Photograph, unknown photographer, 1977 / fotografie neznámého autora, 1977
NM-ČMH 73/2021

Ad fontes Ioannis Neanderi artis et vitae: Pozůstalost Jana Nováka v Národním muzeu – Českém muzeu hudby v Praze

Pavel Žůrek – Martin Flašar

V minulém roce uběhlo sto let od narození významného českého skladatele, klavíristy, ale také příležitostného básníka a prozaiika a především vášnivého latinika Jana Nováka (1921–1984). Kromě nedávno vydané dvoujazyčné anglicko-české monografie publikované při příležitosti zmíněného stoletého výročí, která pojednává o jeho vztahu s Bohuslavem Martinům na pozadí dochované korespondence,¹ není k dispozici žádná tištěná rozsáhlejší monografická práce synteticky nahlížející na Novákův život a tvorbu, také tematický katalog Novákova hudebního díla dosud nebyl vytvořen.² Vedle zmíněné monografie se bádání o Novákovi zatím omezilo na dílčí studie pojednávající vybrané aspekty jeho tvorby.³

Jeden z důvodů této situace může představovat skutečnost, že badatelská veřejnost dosud neměla k dispozici dostatečně širokou pramennou základnu, v nejlépeším případě

1) FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: *Umělec nesmí nikdy ztratit odvalu. Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle korespondence (1947–1959) / An Artist Must Never Lose Courage. Jan Novák and Bohuslav Martinů in the Light of the Correspondence (1947–1959)*, MUNI Press, Brno 2021 (dále FLAŠAR – ŽŮREK 2021).

2) Dosud jsou k dispozici prozatímní soupisy skladatelova díla, které si nekladou nárok na úplnost a jsou dostupné také online: viz FLAŠAR, Martin: *Novák, Jan 2* [heslo], in: *Český hudební slovník* [online]. Rev. 19. 7. 2016. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=6475>; Wilfried Stroh, Jan Novak Verzeichnis, <http://stroh.userweb.mwn.de/novak/jan.htm>; Clara Nováková, Jan Novák: <http://www.jannovak.eu/index.php?menu=catalogue&lang=ger>.

3) V posledních letech se tvorbou Jana Nováka zabývá v řadě svých studií Martin Flašar, viz např. FLAŠAR, Martin: *Smyčcové kvartety Jana Nováka*, *Musicologica Brunensia*, roč. 47, 2012, č. 2, s. 17–22; Týž: *Jan Novák, Jiří Trnka a jejich Kybernetická babička*, *Musicologica Brunensia*, roč. 48, 2013, č. 1, s. 57–61. Pokus o ucelenější pohled na Novákův život a vybrané aspekty jeho tvorby představuje nevydaná dizertace Evy Nachmilnerové *Jan Novák (1921–1984): Kapitoly z tvůrčí biografie*, dizertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Praha 2013. Pro kompletní výčet literatury týkající se Jana Nováka a shrnutí stavu bádání o něm viz FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: „*Umělec nesmí nikdy ztratit odvalu, ať se děje, co se děje*“: *Jan Novák a Bohuslav Martinů ve světle vzájemné korespondence (1947–1959)*, *Musicologica Brunensia*, roč. 54, 2019, č. 1, s. 79–86.

soustředěnou a dostupnou v jediné veřejné paměťové instituci. Vždyť ucelenější veřejně dostupné soubory pramenů k Novákovi se donedávna nacházely pouze na dvou místech.

Prvním z nich je Bibliotheca Novaciana při Ústavu latinské filologie na Ludwig-Maximilians-Universität v Mnichově. Zde jsou obsaženy prameny především k Novákově tvorbě v latině a jeho literárnímu dílu, kam byly uloženy péčí Novákova přítele Wilfrieda Stroha.

Druhým místem je Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, kde je deponován heuristicky významný soubor pramenů. Jeho jádro tvoří část pozůstalosti Jana Nováka předaná Richardem Novákem Martinu Flašarovi, který tento soubor pramenů spravuje. Obsahuje 156 položek, převážně partitur v autografech, kopiích nebo tiscích, a 29 fotografií převzatých od dcery skladatele Clary Novákové. Jsou zde uloženy také četné poznámky Novákova životopisce a přítele Zdeňka Cupáka, který měl část materiálu odevzdaného na Ústav hudební vědy zapůjčenou. Zde nedávno přibýly další významné prameny, jež byly původně v soukromém vlastnictví jako soubor korespondence s violoncellistou Františkem Kopečným (1915–1989), který v době před Novákovou emigrací v roce 1968 prováděl jeho skladby a po emigraci se postaral o ubytování rodiny Novákových v dánském Aarhusu. Doručená korespondence, předaná Martinu Flašarovi dcerou Františka Kopečného Margit Bohatovou, obsahuje soubor padesáti šesti dopisů, pohlednic a telegram z let 1968–1975, dále novinové výstřižky k činnosti Nováka v zahraniční či překlad smuteční řeči Wilfrieda Stroha nad zesnulým skladatelem v listopadu 1984. Jde o jeden z nejrozsáhlejších osobních pramenných materiálů k období Novákovy emigrace, pokud nepočítáme již známou a částečně publikovanou skladatelovu korespondenci s Evženem Zámečnickem (1939–2018).⁴ Nejnovější přírůstek do této sbírky jsou kopie řádově desítek koncertních programů a kritik, dokumentujících působení manželů Novákových v zahraničí v období po emigraci získané od skladatelovy manželky Elišky Novákové (1928–2019),⁵ které jsou v držení Jarmily Mráčkové, tajemnice Spolku přátel hudby v Brně.

Jednotlivé prameny také vlastní některé instituce, jako např. archiv Konzervatoře Brno (obsahuje zejména notový materiál), archiv Moravské galerie v Brně (velmi sporý soubor korespondence s malířem Bohumilem Matalem [1922–1988]) či Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea (několik notových a obrazových materiálů či zápisy z jednání Svazu československých skladatelů), a také soukromé osoby.

Taková situace v pramenné základně k Novákovi trvala až do roku 2016, kdy soukromý archiv Jana Nováka, který shromáždila a dlouhá léta spravovala Eliška Nováková, předala Novákova rodina Národnímu muzeu – Českému muzeu hudby v Praze, kde je nyní uložen v hudebněhistorickém oddělení jako pozůstalost Jana Nováka pod přírůstkovým

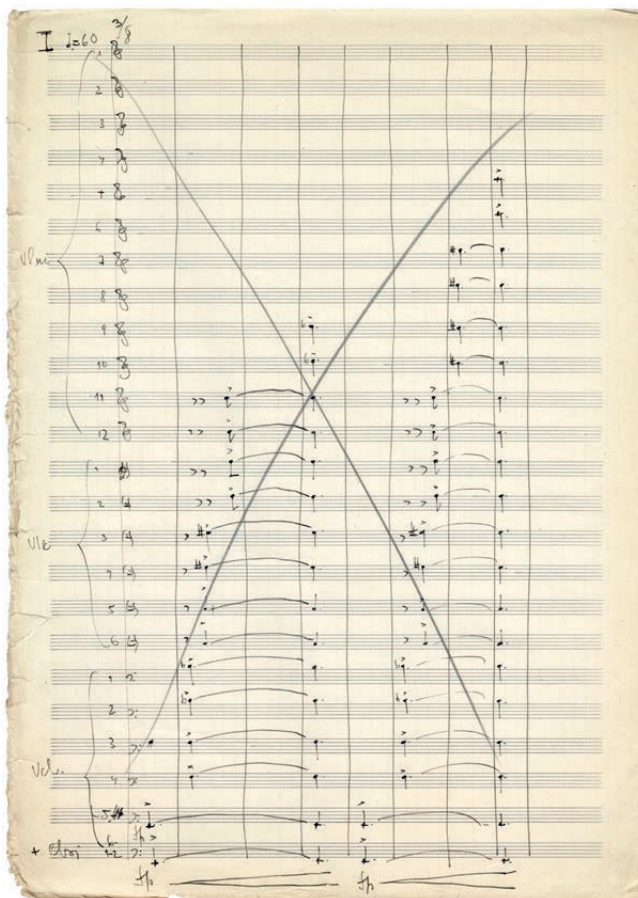
4) Viz HRABAL, František: *V kontextu tvorby, Arbor vitae*, Praha 2006.

5) Pokud jde o prameny memoárového typu, nutno poznamenat, že Eliška Nováková, se kterou jsme byli v kontaktu, nám těsně před svým úmrtím v létě 2019 předala rukopis vzpomínek (38 normostran) s názvem *Můj život s Janem Novákem*. Ty jsou momentálně v komentované podobě připraveny ke knižnímu vydání v nakladatelství Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Krátký derivát tohoto textu sama Eliška Nováková upravila do podoby vzpomínkové kapitoly pro zmíněnou monografii *Umělec nesmí nikdy ztratit odvahu*, s. 292–296. Dále jsme požádali dcery Jana Nováka, Claru a Doru, spolu s přítelem skladatele Wilfriedem Strohem, profesorem mnichovské univerzity, aby pro účely obou knih sepsali vlastní vzpomínky.

číslem 73/2021 a přístupný veřejnosti. Díky vstřícnosti Českého muzea hudby a Novákovy rodiny nám bylo umožněno zevrubně projít celou Novákovu pozůstalost zde uloženou a v rámci průzkumu se její nezpracovanou část také pokusit podrobněji utřídit.⁶ Chceme zde ve stručnosti představit obsah této pozůstalosti a touto cestou poukázat na to, že představuje stěžejní celek pramenů k životu a tvorbě Jana Nováka.⁷

Pozůstalost Jana Nováka obsahuje tyto jednotlivé větší pramenné celky: notové prameny ke skladbám Nováka a dalších skladatelů, libreta, scénáře a zhudebněné texty, zápisky, skici a náčrty k Novákově hudební, teoretické a literární tvorbě, Novákovu literární tvorbu v latině a češtině, korespondenci, fotografie, osobní dokumenty a hmotné artefakty, ostatní materiály k Novákově tvorbě (výstřižky recenzí, programy, kritiky) a dále knihy, časopisy a další tiskem vydané materiály z Novákovy knihovny a varia.

Nejdůležitějším celkem pramenů pro Novákovu hudební tvorbu jsou notové materiály. Pozůstalost obsahuje úctyhodných 682 notových pramenů k Novákovým skladbám. Podle typu dochování jde především o Novákovy autografy skladeb a jejich dobové reprodukce a xerokopie s jeho vpisky, dále tištěné partitury i party.

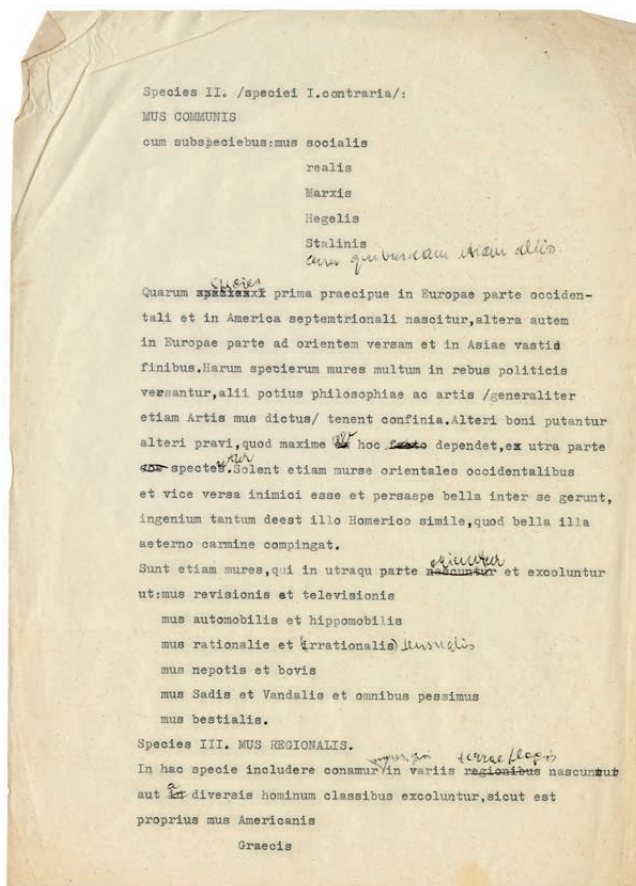

Jan Novák: music to the film *Závrať* (Vertigo) by Karel Kachyňa, excerpt from the autograph score, 1962 / hudba k filmu Karla Kachyni *Závrať*, ukázka z autografní partitury, 1962
Introduction rejected by Novák / Novákem zavrhnutý úvod
NM-ČMH 73/2021

6) Děkujeme Markétě Kabelkové a Marii Šťastné z hudebněhistorického oddělení Národního muzea – Českého muzea hudby za zpřístupnění Novákovy pozůstalosti včetně její nezpracované části i za přátelské a vstřícné badatelské prostředí, které nám během práce poskytly.

7) Podrobný popis obsahu pozůstalosti je k dispozici v badatelně Českého muzea hudby.

Zastoupena je zde pestrá škála jeho celoživotní tvorby od raných pokusů a skladeb vzniklých během skladatelských studií na brněnské konzervatoři a Hudební akademii múzických umění (např. Novákova autografu *Klavírního koncertu in Es* z roku 1947, neznámého raného díla skladatele, které jsme při procházení jeho pozůstalosti objevili)⁸ až do jeho úmrtí. Mezi notovými prameny je Novákova filmová hudba (např. k filmu *Závrať* od Karla Kachyni z roku 1962) a také hudba k divadelním hrám (např. *Komedie o umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista* z roku 1968). Součástí jsou také autografy partitur skladeb Novákovi dedikovaných, ale také autografy, reprodukce i vlastní Novákovy opisy partitur a partů skladeb autorů, které Novák

Jan Novák: the chapter *Mus communis* from the satirical text *De muribus / oddíl *Mus communis [Komunistická myš] ze satirického textu *De muribus* [O myších] NM-ČMH 73/2021**

upravoval, studoval nebo prováděl jako interpret (např. jeho přátel Bohuslava Martinů a Evžena Zámečnicka, a dále Johannese Brahmsa, Françoise Couperina, Johanna Sebastiana Bacha a dalších).

V pozůstalosti je dochováno i velké množství nenotových pramenů k jeho hudební tvorbě. V první řadě to jsou libreta (zmiňme např. operu *Dulcitius* a kantátu *Dido*), přijaté scénáře k divadelním hrám a filmům, ke kterým Novák komponoval hudbu, a vlastní i cizí texty ke zhudebnění (např. Ludvík Kundera).

Dalším okruhem pramenů jsou zápisky, skici a náčrty k Novákově hudební, teoretické a literární tvorbě. Důležitou část tvoří zápisky a výpisky k hudebním modům, zhudebnění textů latinských básníků (např. Catullus, Martialis, Horatius), latinské rytmy, latinskému

8) Viz FLAŠAR, Martin – ŽŮREK, Pavel: *Hledání mistra – dva rané klavírní koncerty Jana Nováka*, Musicologica Brunensia, roč. 55, 2020, č. 2, s. 99–115.

hudebnímu názvosloví. Četná jsou excerpta básní a textů i hudebních úryvků ze starých hudebněteoretických prací (např. Johannes Cochlaeus, Athanasius Kircher, Guido z Arezza) a hudebních tisků (např. Philippe de Monte). Výpisky i s notovými incipity se týkají také hymnologické literatury (např. Guido Maria Dreves). Nalezneme zde též hudebněteoretické reflexe k novodobým i starším hudebním systémům (dodekafonie, církevní mody, analýza modů atd.), a také úvahy o využití dodekafonických řad *Potestas toniorum*, s příloženou korespondencí s Eduardem Herzogem z roku 1961, dále *Tractatus*

Novák's school transcripts from the Academy of Performing Arts in Prague, 1946–1947 / **Novákův Výkaz studií** z Akademie múzických umění v Praze, 1946–1947
NM-ČMH 73/2021

de scribis omnium tonarum et intervalorum a *Somnium Scipionis* – což jsou texty s hudební tematikou i o dodekafonii. Podstatným pramenem pro pochopení Novákovy tvůrčí hudební i literární tvorby jsou jeho skici a náčrty ke skladbám a literární tvorbě v češtině a latině.

Hojnou zeň pramenů zde naleznou literární vědci a klasičtí filologové. Novákova literární tvorba v latině a češtině je zastoupena velkým množstvím rukopisů a Novákových strojopisů jeho jednotlivých básní (např. satira *De populo Moscytharum et eorum mirabilis institutis*) i celých básnických cyklů (např. *Epigrammatica musica*, *Album compositarum*, *Disticha famosa*), kratších prozaických textů (např. skvělá a nesmírně vtipná satira *De muribus*) a úvah (např. *Conversazione latina*, *Pugillaria Iani Novaculae*). Jako vášnivý latiník Novák vyhotovil i překlady moderních českých básní (např. od Vítězslava Nezvala) a moravské lidové poezie do latiny. Hudebníky i hudební vědce zaujmou zpěvní překlady již zhudebněných textů jiných skladatelů (např. *Písničky na dvě stránky* Bohuslava Martinů⁹ a *Říkadla* Leoše Janáčka).

Nehudební prameny reprezentuje rozsáhlý soubor jeho korespondence, který tvoří cca 450 jednotek. Okruh více než 105 korespondentů představují jak skladatelé (např. Bohuslav Martinů, Pavel Bořkovec, Jan Rychlík, Miloslav Kabeláč, Ilja Hurník, Klement Slavický, Evžen Zámečník), dirigenti (např. Rafael Kubelík, Karel Ančerl, Václav Smetáček)

9) Faksimile viz FLAŠAR – ŽŮREK 2021, op. cit. v pozn. 1, s. 353–355.

a hudební interpreti (např. Rudolf Firkušný, Bedřich Janáček, Alena Veselá), tak také básníci (např. Ladislav Novák, Miloslav Bureš, Josef Eberle, Harry C. Schnur), vědci (např. muzikolog Ivan Vojtěch, klasičtí filologové Jaroslav Ludvíkovský a Wilfried Stroh) a instituce, s nimiž Novák spolupracoval (vydavatelé, orchestry, televize, latinské spolky).

Rozsáhlý a významný fascikl korespondence tvoří dopisy Bohuslava Martinů, které Novákovi posílal v letech 1948–1959. Novákovy zážitky z pobytu v USA jsou dochovány formou Novákových vlastnoručních výpisků z dopisů adresovaných jeho budoucí manželce Elišce.¹⁰ Prameny k Novákovu životu jsou kromě zmíněné korespondence zastoupeny osobními dokumenty: rodinnými fotografiemi, portréty a fotoalby, vysvědčeními, vlastními životopisy, smlouvami a získanými oceněními (např. medailemi a diplomy).

Velmi obsáhlá je část pozůstalosti s programy a novinovými výstřižky recenzí k provedení Novákových děl, která poskytuje solidní základ pro výzkum dobové recepce jeho tvorby. Pozůstalost zahrnuje také část jeho knihovny. Obsahuje knihy, časopisy (např. latinské odborné časopisy) a další tiskem vydané materiály (hudebněteoretické spisy, latinská pojednání), které vlastnil. Součástí jsou i varia shromážděná Eliškou Novákovou: diplomové práce týkající se Jana Nováka a zápisy rozhovorů publicistů s Eliškou Novákovou o společném životě s Novákem.

Shrneme-li tento náš stručný popis pozůstalosti Jana Nováka uložené v Národním muzeu – Českém muzeu hudby, musíme konstatovat, že jde o bezesporu nejdůležitější ucelený veřejně přístupný soubor pramenů k výzkumu skladatelovy hudební i literární tvorby, biografie i recepce jeho děl. Cenné prameny jsou zde i pro výzkum zabývající se českými skladateli 20. století (např. Bohuslavem Martinů) a českou hudební kulturou druhé poloviny 20. století vůbec. V pramenech obsažených v pozůstalosti Jana Nováka se zrcadlí v ostrých konturách vpravdě humanistická osobnost tohoto skladatele s jeho širokým uměleckým záběrem hudebníka, skladatele a básníka, a zároveň složité životní peripetie, jimiž procházel. Bohatá šíře pramenů představuje komplexní obraz skladatele v jeho tvorbě, zájmech i životě.

Adresa: Pavel Žůrek, Institut Bohuslava Martinů, o.p.s., Bořanovická 14, 182 00 Praha 8, Česká republika

E-mail: pavel@martinu.cz

Adresa: Martin Flašar, Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Janáčkovo nám. 2A, 602 00 Brno, Česká republika

E-mail: flasar@phil.muni.cz

---

10) Viz tamtéž.